

Titel
Subtitel

Aard boek
Auteur
ISBN
Uitgeverij
Recensent

De gewetensvolle veteraan
Schuld- en schaamtebeleving
bij veteranen van
vredesmissies
dissertatie
drs. Natasja Rietveld
978 90 8891 119 4
Boxpress, Oisterwijk
kol b.d. drs. B.A. Zonnenberg

Ex-commando-officier X. Is al enige jaren met pensioen (FLO) en heeft vrij kort voor zijn dienstverlating nog een uitzending meegemaakt naar Bosnië. Uitzendingen van commando's zijn doorgaans geheim, dus we zullen nooit precies weten wat X. heeft gedaan of meegemaakt. Het weinige dat we weten is dat hij weken-, mogelijk zelfs maandenlang observaties heeft verricht vanuit schuilplaatsen in de bergen. Dit met het doel bewegingen van als oorlogsmisdadigers bekend staande figuren te volgen en te rapporteren. Geheimhoudingsplicht kan nauwelijks meer de reden zijn dat X. zo terughoudend is als hem gevraagd wordt naar zijn ervaringen; zijn reacties geven al met al sterk de indruk dat er 'meer' is, waarover hij gewoon niets kwijt wil. Er is niet veel fantasie voor nodig om te bedenken wat een militair, die tijdenlang vermeende oorlogsmisdadigers in een oorlogsgebied observeert, zoal gezien kan hebben. Ontvoeringen, mishandelingen, misschien wel moorden en executies. Het is zeker niet ondenkbaar dat X. acties heeft waargenomen die misdadig waren, maar waartegen hij vanuit zijn positie en opdracht niets direct kon ondernemen. Wat ervaart iemand die zijn opdracht naar beste weten uitvoert, mogelijk zelfs belangrijke gebeurtenissen waarneemt en rapporteert, maar wanneer het gaat om zichtbare misdadige handelingen niets kan en mag doen? Machteloosheid, woede, schuld, schaamte?

Hierover gaat deze dissertatie: onderzoek naar beleving van gevoelens van schuld en schaamte onder veteranen van vredesmissies. Er is in het verleden immers wel

veel onderzoek verricht naar schuld- en schaamtebeleving van oorlogsveteranen, in het bijzonder uit de Vietnam-oorlog, maar hoe zit dat eigenlijk met diegenen die vredesoperaties hebben meegemaakt? Hoe belevten militairen die zijn ingezet om vrede te handhaven of af te dwingen hun acties en de omstandigheden waarin ze komen te verkeren? En hoe kijken ze daar achteraf op terug, en in welke mate is hun psychisch welbevinden daarbij in het geding?

De onderzoeker maakt in het onderzoek onderscheid tussen schuld en schaamte: schuld(gevoel) berust op veroordeling van het eigen gedrag, terwijl schaamte het gevolg is van een veroordeling van het eigen karakter. Zo ziet men, heel grof gezegd, dat veteranen die getuige waren van ellende en geweld zonder iets te kunnen doen, zich vooral schuldig voelen. Veteranen daarentegen die vaker direct betrokken waren bij gevechtsacties schamen zich minder over hun uitzendervaringen. Er is dus samenhang tussen aard van de militaire operaties (actief afdwingend versus passief handhavend) en de mate van schuld- en schaamtegevoelens.

Het onderzoek toont aan dat het belangrijk is onderscheid te maken tussen veteranen die direct in oorlogssituaties zijn ingezet en degenen die opereerden in vredesmissies; de ervaringen zijn wel degelijk anders en dat heeft gevolgen voor het beleid.

Het proefschrift concludeert dan ook: "Als 25% van de veteranen van zowel vredeshandhavende als vredesafdwingende missies- in bepaalde mate uitzendinggerelateerde schuld en

schaamte beleving en schuldbeleving voornamelijk te maken heeft met 'tekort schieten' en 'onbedoeld kwaad hebben gedaan', dan is het zinvol een politieke en publieke discussie te voeren over de verhouding tussen de onpartijdige positie van de vredesmacht (inclusief mandaat en geweldsinstructies) en de verantwoordelijkheid van militairen die de missie moeten uitvoeren. We kunnen ons op basis van de bevindingen uit ons onderzoek immers beter voorstellen wat onder andere Dutchbat III- veteranen hebben moeten doormaken - en wat sommigen van hen nu nog steeds moeten doormaken - juist omdat zij zich zo verantwoordelijk voelen. Erkenning speelt hierbij een grote rol en kan hen helpen bij de verwerking van de uitzendervaringen. Erkenning herstelt immers beroepstrots".

De dissertatie maakt, hoewel niet met zoveel woorden, zonneklaar hoe belangrijk het is dat militairen worden uitgezonden met duidelijke mandaten en bevoegdheden. Hoe belangrijk, daaraan voorafgaand, morele en mentale vorming is, en ook dat goed leiderschap essentieel is. En dat aan het eind van de uitzending adequate begeleiding en waar nodig hulp wordt geboden.

Als laatste een citaat uit het proefschrift dat men ook kan lezen als een eerbetoen:

"Uit ons onderzoek blijkt dat Nederlandse veteranen van vredesmissies gewetensvolle mensen zijn en dat zij beschikken over een moreel geëngageerde beroepsattitude en over een groot vermogen tot morele evaluatie van hun besluiten en handelen in het uitzendgebied en tot morele zelfreflectie."

